

"DE VOLKSVERDEDIGER"

versus

"DE GAZETTE VAN GEERARDSBERGEN"

in 1846-1847^{*}

door Marc VAN TRIMPONT

In de eerste jaren van de Belgische onafhankelijkheid werd het politieke landschap beheerst door het zogeheten unionisme, d.i. een vorm van samenwerking die de katholieken en liberalen in 1828 op het getouw hadden gezet in hun strijd tegen de gezamenlijke vijand Willem I. Het was omstreeks 1825 dat men het belang was gaan inzien van een eendrachtig optreden in de oppositie tegen de vorst, ook al vormden uiteenlopende factoren de voedingsbodem. Op sociaal-economisch vlak voerde de koning een vooruitstrevend beleid wat niet bij iedereen in goede aarde viel. Het is trouwens in het kader van deze vooruitstrevende politiek dat hij hier in 1822 de "*Algemene Maatschappij ter begunstiging van de volksvlift*" oprichtte, vandaag beter bekend onder de naam Generale bankmaatschappij of Société Générale. Nadat de vorst erin gelukt was het principe door te drukken van de scheiding van Kerk en Staat en toen ingevolge de gevoerde onderwijspolitiek de voorrangspositie van de Kerk ongedaan was gemaakt, waren de katholieken rijp voor een samengaan met de liberalen. Het unionisme staat ook bekend als het "monsterverbond" tussen katholieken en liberalen. De liberalen verkregen een aantal vrijheden waarvan de voor- naamste ongetwijfeld de persvrijheid was; daarnaast bekwamen zij ook de vrijheid van vereniging en de voorrang van het burgerlijk huwelijk op het kerkelijke. In ruil verkregen de katholieken de vrijheid van godsdienst, de bezoldiging van de priesters door de Staat, financiële tussenkomst van de Staat voor het onderhoud en voor de oprichting van gebedshuizen, en last but not least de vrijheid van onderwijs zonder inmenging van de Staat¹. Ook de gemeentebesturen waren conform die unionistische geest samengesteld: zo was de burgemeester om de beurt iemand van de ene en dan iemand van de andere strekking. Eigenlijk werden zij verkozen uit een eenheidslijst door een handvol begoede burgers. Er was dus geen sprake van partijen zoals vandaag het geval is; het volstond bemiddeld te zijn en politieke ambitie te koesteren en men kon zich kandidaat stellen voor de verkiezing. Omstreeks 1840 begon het *unionisme* de eerste barsten te vertonen; dit is begrijpelijk want, ingevolge de erkenning in 1839 van het onafhankelijke België door de gemeenschappelijke vijand koning Willem, was het bindmiddel dat de twee antagonisten samenhiel verdwenen. Er kwam officieel een einde aan door de oprichting van de Liberale Partij in 1846.

^{*} Dit is de tekst die de auteur gebruikt heeft voor zijn lezing gehouden in de Cercel op 14 november 1999 ter gelegenheid van het "2e Geschiedkundig Treffen" van de Kring *Gerardimontium*. Het ligt in de bedoeling later een grondiger studie te wijden aan het onderwerp.

¹ L. RENS, *De Geraardsbergse liberale pers*, in *In de schaduw van de Kring*, uitgave vzw Liberaal gebouw, 1998, p.38.

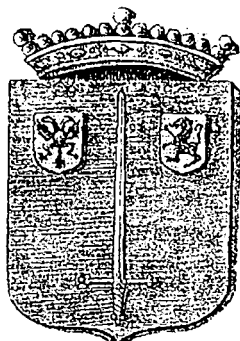
De eerste Geraardsbergse persorganen en hun background in de periode 1840-1850

De pas verworven persvrijheid is geen ijdel woord gebleken in ons arrondissement. Aalst zelf nam het voortouw en daar verscheen in 1840 het *Algemeen nieuws- en aankondigingsblad van Aelst*. Geraardsbergen kwam in 1843 voor de dag met *De Gazette van de stad en 't kanton Geeraardsbergen*, een initiatief van katholieken huize en uitgegeven door de onderwijzer Joseph(?) Antoine Stoquaert. Als regelmatige medewerkers of als mede-redacteuren vernoemt men meestal Auguste de Portemont, August van Wambeke en Pieter-Jan de Clippele. De reactie van de tegenstander, de liberalen, bleef niet uit en op 2 augustus 1846 verschijnt het eerste nummer van *De Volksverdediger*. Op dat moment bestond in Oudenaarde *De Gazette van Audenaerde*² en op 20 september krijgt *De Volksverdediger* navolging in Aalst waar *Den Dender-Bode* het daglicht ziet³. Het abonnement op deze week-

ZONDAG 20 SEPTEMBER 1846.

EERSTEN JAERGANG. — N° 1.

Dit blad verschijnt des Zaterdags in den namiddag onder de dagteekening van den daerop volgende Zondag. — Den prijs der inschrijving, by trimester, is bepaald op 1 fr. 75 c., dien der annoucen op 15 centimen den drukregel. — De personen die voor een geheel jaar inschryven, mogen alle dry maanden kosteloos eene annouce van 10 drukregelen in ons blad doen plaatsen. — Indien iemand rechtveerdlige klagten of gegronde reklamen in 't algemeen belang te doen heeft, by mag op onze onpartydigheid rekenen: een deeze zullen wy plaats in onze kolonnen verleenen en dezelve ondersteunen. — Dit weekblad zal

COUPE SUR.

verder gewaagen van alle brochures, schriften, boeken, printen, etc. waarvan een afdrukkel een deszelfs opsteller zal worden toegezonden. — De naemen der personen die ons eenige stukken zouden begeeren mede te deelen, zullen geheym gehouden worden, ten zy wy in rechte gedwongen wierden dezelve te doen kennen. Geene stukken waarvan wy de opstellers niet kennen, zullen in ons blad opgenomen worden. — Men word verzogt alle artikels, annoucen, geld etc. vrugtvry toe te zenden. — De redactie van dit blad gelast zich niet al wat den druk aangaet.

DEN DENDER-BODE.

bladen bedraagt op jaarbasis 7 frank, en elk beslaat doorgaans vier bladzijden van ongeveer 40 centimeter lang bij 30 breed. Ook op het vlak van de aan bod komende rubrieken is er grote gelijklopendheid: een hoofdartikel over de lokale, regionale of nationale politiek, een rubriek met berichten uit het buitenland, een verhaal of een feuilleton, een verslag van een of andere gebeurtenis en allerhande berichten uit de stad of elders, notariële aankondigingen, diverse informatie zoals de prijzen op de markt van Geraardsbergen en soms uit andere steden, de vertrekplaats en de vertrekuren van de diligence, gegevens van de burgerlijke stand, enkele aankondigingen zowel van particulieren als van handelaren en wat reclame⁴.

Maar wat betekenen in de jaren 1840-1850 de begrippen liberaal respectievelijk katholiek? De katholieken zijn eigenlijk de behoudsgezinden. Zij gaan door voor de "behoudende partij" maar noemen zichzelf "de gematigde partij". Zij kregen ook het etiket "de partij van de coterie" opgeplakt wat alles behalve vleidend kan worden genoemd vermits hiermede een klikje van gelijkgezinden wordt bedoeld die anderen systematisch uitsluiten. Zij

² PRIVEARCHIEF, *De Volksverdediger* nr.9 van 27 september 1846.

³ Even later, namelijk in november 1846 verschijnt in Aalst het eerste nummer van nog een liberaal weekblad onder de naam "*Het Verbond van Aelst*". (*De Volksverdediger* nr.18 van 29 november 1846.)

⁴ Zie o.m. in elk nummer van dit tijdschrift de aflevering "*Zowat 150 jaar geleden las men...*".

Dit blad vershynt wekelyks den Zaterdag, in den namiddag, onder de dagteekening van den Zondag.

De prys der insehryving (vrachtyry), voorop betaalbaar, is voor dry maanden 2 fr., voor zes maanden fr- 3-75 en voor een jaar 7 fr.

De prys der bekendmakingen, (die ten langsten Vredag's middags moeten ingezonden zyn), is 15 centimen per drukregel.

Men wordt verzocht alle brieven, artikels, annonces, geld enz., franco toe te zenden.

GAZETTE VAN GEERARDSBERGEN.

STAETKUNDIG OVERZICHT

En brief uit Lemberg meldt, dat de boeren der westelyke kust van Galicië op nieuw beginnen zich te bewegen. Nu dat de werken in de velden gedaen zyn, beginnen de boeren hunne vyandlykheden tegen de grondeigenaers op nieuw. Men verzekert dat de krygs- magt van Galicië aenzienlyk zal vergroot worden.

De ongunstige berichten noemens het mislukken van den aardappelen-ogst in Ierland, blyven steeds aen- houden, en oefenen eenen merkbaeren invloed uit op de pryzen der levensmiddelen, en vooral op de granen, die daerdoor merkelyk ryzen. De tydingen uit de verschillende oorden des ryks ontvingen, luiden dan ook teer onrustwekkend, daer niet alleen de ogst der aardappelen totaal is verloren, maer ook de meeste gransoorten slechts weinig afleveren.

Uit Ierland zyn de berichten hoogst onrustwekkend. Ouder de bevolking ten platten lande heerscht do grootste gisting. Zy wil zich verzetten tegen het aen de markt brengen van granen, houdt byeenkomsten en dreigt hen, die zich tegen hunne voornemens willen verzetten, of de plaetsers die hunne pacht betalen willen, met den dood.

De Akker, die de indische mail heeft aengebragt, heeft ook gewigtige berichten van Aden medegedeeld. Die stad is door de Arabieren in grooten getalle om- singeld. Alle poorten zyn geblokkeerd en de aenvoer der levensmiddelen afgesneden. In een nachtylk ge- techt, zyn zeven Arabieren gedood en vele gewetst; by het vertrek van de boot verwachtte men een be- stend gevecht.

De Times, die berigt mededeelende, zegt, dat een dweepzicke muselman, Fackee Ismael, met 50,000 Arabieren de buitenwerken van Aden heeft aengetast, doch krachtig is afgevezen. De Arabieren verzamelden zich in menigte om de stad. De engelsen bereidden zich echter tot een berigen tegenweer.

BUITENLANDSCH. FRANKRYK.

Men heeft te Parys op straat gevonden en naar de prefecture gebragt, een klein meisje, wier geschie- denis allertreffendst is. Jenny Marx is geboren uit arme wartyburgsche ouders, die, in de hoop van iets te doen, hunne kleine landelyke nyverheid naar de provincie Oria hadden overgebragt. Nauweliks was de familiekring op den kleiven grondeigendom der kolonie gerestigd of de moeder stierf aan eeno tweedateryge koors, welke de landverhuizers daer niet zelden aenlast. De vader werd korten tyd daerna gedood, met een zyner landgenooten van de markt van Oria komende, in eeno hinderlaag van roofzicke Arabieren. Jenny bleef alleen; zy had meer eenen wenschen en die was... het terugzien van haer vaderland en de leden der daer gerestigde familie. Zwak, zonder geld, zonder bescherming, begaf zy zich op weg; een lippen van een handelsvaertuyg nam haer uit mede- liden aen boord. Zy heeft, de openbare weldadigheid inooverpand, den weg afgelegd die Marseille van de hoofdstad afscheidt. Maer te Parys ontbraken haer de krachten; zy was des nachts op de trappen eenor kerk gelegen, uitgepul van gebrek en vermoens, toen een ruyde van stadwachters haer vonden. Een veld- digne dame heeft haer ter harenit opgenomen en zal haer de reis naar hare bloedverwanten vergemakke- licken.

Billy-Sainte-Cyrie, een dorp, gelegen in do maercken van Troyes, daer waer de brandrampen van 1838, is de prooi der vlammen geworden. 80 huizen zyn vernield. Oogst, vee, meubelen, alles is verhoogen; men zegt dat een manspersoon en twee vrouwen zyn ongekomen. De vlammen waren toe- reig dat men derzelver gloed op 30 kilometer af- bespande, hoewel de brand op klaer lichten dag plaats had.

Men leest in het dagblad l' Aube, van 8 Septem- ber: De woerden ontbreken ons, om onze diepe droef- heid uit te drucken, by het den der nieuwe rampen die wy leden een te toekeren hebben. Eergisteren heeft het vuur weder eeno gemeente versloet in de richting van Villadun. Het ontbrekt ons daeromrent een gewoone berigten. Het dit ook zyn moge, wy hebben naar al te menige byzonderheden over een brand te Billy-Sainte-Cyrie. Er werd in die gemeente eeno reus gevonden van het kantonnel bataillon, vanover eeno nationale garde eenkleyn de vlam uit

deschner van den maire zag slaen. Hy geeft dadelyk het alarm, maer het vuur spreidde zich zoo vreeselyk snel uit, dat het tegelyk op dry of vier punten uitherst. De schuer stond op een afstand van twee honderd meters van de woning van den maire; op weinige oogenblikken staet deze ook in volle vlam. Welhaest heerscht de verschrikkelyste verwarring, en alle hulp wordt onmogelyk.

In eenige uren zyn 80 huizen tot asche verbrand. Runder en dertig huishoudens bevinden zich zonder schuilplaats; zy hebben niet alleen hunne woningen maer ook hunne meubelen en kleeren verloren. Eenige zyn half naekt gevlugt; een persoon, die eeno spuit voerde, is zwaer gekwetst. De kerk alleen is staende gebleven.

Parys, 13 September. — In het vooruitzicht van eenen ontoreikenden ogst, en met het doel om aen de behoefte klassen de wenshelyke middelen van bestaen ge-luende den winter te verschaffen, hebben de ministers van binnenlandsche zaken, landbouw, han- del en openbare werken, de prefecten der departe- menten die dit jaar weinig begunstigd zyn, uitgenoo- digd, werkhuisen van liefdadigheid op te rigten, al- waer de werklieden zullen toegelaten worden, die, door oorzaken welke van hunnen wil niet afhangen, zonder werk zouden zyn.

Men verzekert dat de keizer van Marokko een zyner officieren naar Algiers gezonden heeft om het fransch gouvernement te onderdigen, dat Abd-el Kader zich op nieuw tegen hem rigt; den Franchen vertor- kende om gemeenschappelyk met zyne troepen, den vyand terug te dryven.

Den volgenden brief geschreven uit Tanger den 24 Augusty, geeft ook tydingen over de handelingen van Abd-el Kader in het keizerryk Marokko.

Groote gebeurtenissen zyn ons naderende: Abd-el- Kader, zich als bescherming des geloofs doende uitroep- en, verklaert den keizer onbekwaem om te regeren; hy zet het volk aen om als waren en wettigen vorst uit te roepen. Muley-Edris, een afstammeling der keizerlyke familie. Edris bevindt zich roods te Fez, met een groot aental partygangers, en de eerste schok met de troepen van het gouvernement zal eenen onlog verwekken, waerin Frankryk en Engeland niet onver- schillig zullen kunnen blyven.

ITALIE.

Rome, 28 Augusty. — Een groote gisting heerschte te Faenza. De onafstande (ultra-apostoliken) hebben in de straten doodkreten tegen Pius IX geuit.

Men schryft uit Florence, 3 dater: Wy vernemen zoo even eeno tyding, die als zy nauwkeurig is, niet van belang ontbreeft is. Volgens deze tyding, zoude de bevolking van Ancona zich, gedurende de laatste dagen van Augusty, op de plaats van het paleis van den prefect Rossi, vergaderd en hem een adres aengeboden hebben, in hetwelk zy het volgende vragen:

1° De magtiging om een monument voor Pius IX op te rigten;

2° De vergadering van nieuwe provincie-raden, die inderdaad de wenschen en behoefte der provincien vertegenwoordigen, en de vryheid bezitten om te discussieren en maatregelen voor te stellen die noodzakelyk zyn voor het welzyn der bevolking.

De tyding, dior demonstratie heeft zich verspreid in al de legation, en heeft er een grooten indruk verwekt.

ENGELAND.

Londen, 16 September — HONGERSNOED IN IERLAND. — De tydingen uit Ierland worden alle dagen meer onrustwek- ken d. De hongersnoed is dreigend. De dagbladen zyn vervuld met treurige verhalen. Wy lezen in het Freeman's Journal: Op dinstag laatstleden, hadden de gevangenen van Carrick op de Shannon, om 5 ure vanmiddag, hun dazelykch voedsel niet ontvangen, daer het onmogelyk was, er zich eenig op de markt aen te schaffen. Te Ballinrobe hebben benden verhoosende lieden de stad doorgaan, met een slag op het welk de volgen- de woorden te horen staende: Brood of Werk. De poogingen der katholyke geestelyken allen, hebben van deze lieden aerd betonnen kunnen berygen. Een inoerl van deze lieden aerd heeft te veel in plaats van brood, om wy vreezen, vooit de Fran- manerly, dat deze voorwerpen zullen op zeer alomden oer nog meer verschrikkelike betooningen, indien men geen spoedig middel tegen aenwont.

DUIETSHLAND.

Alle duitsehe dagbladen stemmen overeen dat de landverhuiging nooit zoo groot is geweest als dit jaar. Schoon het jaar reeds ver gevorderd is, vertrekken er nog eeno menigte verhuizers naar de Vereenigde- Staten. — Wanneer men byna elke week de personen

optelt die te Antwerpen voor Amerika ingrecheept worden, behalve de talryke havens in andere landen, waer er wyligt nog meer vertrekken, dan zal men de nieuwstyding der duitsehe bladen niet in twyfel trek- ken.

HOLLAND.

Middel, 14 September. — Als eeno merkweerdigheid wordt ons uit het naburige Havellthe berigt, dat aldaer twee eel telieden woonen. Koene Peters-Bout en Anno- gien Bouwen, die thans 61 jaren gehuwd zyn en waervan de eerste den onderdom heeft van 83 jaren en de vrouw van 80 jaren. Dit echt-paar heeft in leven 9 kinderen, 58 kleinkinderen en 33 achterkleinkinde- ren, makende juist het patriarchale getal van 100 nakomelingen uit.

Over eenige dagen heeft te Ossendrecht de inbul- diging plaets gehad van eenen nieuw benoemden burgemeester, den heer Martinus Melsen. Er waren plechtige feesten gegeven en des avonds, werd lot algemeen genoegen een luchtblaf opgelaten, waer op ingloeyende letteren staend: M. M. Ossendrecht juichste, maer de boeren uit den omtrek, hiervan niet bewust, verschrikten, toen verre van de plaets der oplating de ballon statig nederkwam, en zy lyden haer huime pastoor, roepende dat er een verschyning aen den hemel was, eeno ster met de letters M. M., helgen volgens hen bedoeling had op den duren tyd en xxx! xca! beteekende. Men zegt dat huime herder d'it in het reete hebben gesteld en uitgelegd hebben, dat d'it xxxca! xca! beteekende, waerom de boeren gerust gesteld, zich op kunnen peluw gingen leggen, of om- mende van eeno betere toekomst, hun door den hemel, voorspeld.

BINNENLANDSCH.

BRUSSEL, 18 September.

De koning wordt in het midden der maend October in Belgie terug vervaekt.

Een hevige brand is, op zondag laetstleden, ont- trent om 7 ure 's avonds, in de hoof van de weduwe Bys te Montenaeken, tusschen Thienen en Warehime, in de nabylheid van de zyeren spoorboen, uitgeborsten. De vlammen waren zoo woelend sterk, dat in slechts zeer weinige heeft kunnen reddden. Elf peerdren en verscheiden hoorbeesten, verkenen schapen, zyn in den brand ongekomen. Het gebul van deze beesten, die in den doodstryd worstelden, liet zich op een grooten afstand hooren. Op maendag avond konden de reizigers, die met den trein van Luik aengekomen zyn, de overblyfsels van dien ramp nog zien rooken. Men vermoedt dat de kwaedwilligheid niet vreedm aen dezen brand is.

Sedert eenigen tyd had de plaetselyke politie van Brussel verscheiden klagen ontvangen wegens diefstallen op de zyeren wegen, en vooral in de staetsie van Mechelen, en in de noord- en zuiderstaetsie te Brussel.

Op donderdag zeer vroeg, is er de politie in gelukt, in een klein kofhuys buiten de Keulsehepoort, tegen over de staetsie eeno kleine benda gaudydiven te ont- decken, die byna allen in het kofhuys woonden. Men heeft vyf mannen en twee vrouwen aengehouden; zy waren zeer sierlyk gekleed. Zy zyn naar den hmitigo gevorderd, om ter beschikking van den heer procureur des konings gesteld te worden. De politie heeft zich naar huime woning begeven, en aldaer eeno groot getal poverden, zilverwerk, koopwaren en kleeding- stukken ontdekt.

Men schryft uit Brussel 11 dezor: Gisteren, na- middag berond zich een werkmans uit de Bicktraet, in zyne kenken met zyn kindje, dat slechts 22 maenden oud was. Een ketel met kokend water stond op do stoof. Daer het water te hard kookte, zette de werkmans den ketel op den grond, en gieg een oogenblik uit de kenken. Als hy terug kwam, vond hy benongeluk- kig kleintje in het kokend water liggen spartelen, en yselyk schreeuwende. Eenige oogenblikken daarna had het oppgehouden te leven. Het was op eeno verschrikke- lyke wyse verurand.

Tot heden toe had men den dolk, met welken wylen Londen zich gewapend had, om zich tegen zyn moordenaar te verdedigen niet gevonden, en men vermoesterde dat de pistool en dolk door den ongekend- den medegekomen waren. thans heeft men den pon- jeerd ontdekt. Voor het overige blyft deze misdaed met een denkeren sluyter omhuld.

vinden het normaal dat de clerus zich inlaat in politieke zaken en daarom gingen zij door voor clericalen. Vanzelfsprekend verdedigen zij de godsdienst.

De liberalen staan veranderingen voor en noemen zichzelf de "progressieve" partij maar zij kregen ook het etiket opgeplakt van radicale partij, vandaag zouden de tegenstrevers ze misschien voor "extremisten" doen doorgaan. Zij verdedigen de stelling dat de clerus zich niet in te laten heeft in burgerlijke bestuurszaken en daarom gaan zij door voor anticlericalen; verder verdedigen zij de vrijheid van de burger in de ruime betekenis van het begrip vrijheid. Maar ook zij werpen zich op als verdedigers van de godsdienst. Dit neemt niet weg dat ze door de katholieken verdacht worden gemaakt met de aantijging dat ze godsdiensthaters en godloochenaars zouden zijn (Ja, ook 150 jaar geleden was verdachtmaking een veel- en graagbespeeld instrument). Maar is het niet normaal dat diegene die verdacht wordt gemaakt duidelijk zegt wat HIJ ZELF precies denkt en niet aan de tegenstander overlaat bepaalde denkbeelden in zijn mond te leggen, om zodoende de aantijgingen van de tegenstrever te ontzenuwen? En wat zegden de liberalen dan wel? *"Deze benoeming (= benaming "liberalen en katholieken") is enkelijk staatkundig en heeft geene hoegenaemde godsdienstige beteekenis, want wy behooren allen tot een en den zelve Godsdienst. Ondertusschen is het gebeurd dat zekere boosaerdige en trouwlooze menschen van deze benoemingen gebruik hebben gemaakt om te doen gelooven dat de Katholyke party aldus genaemd wordt om dat zy den Godsdienst verdedigt en dat de Liberalen dienzelfden Godsdienst willen vernietigen."* En even verder: *"Wy herhalen het, de Liberalen zyn den Godsdienst niet vyandig; zy begeeren, meer dan wie het zyn moge, dat de Religie steeds omringd blyve van den eerbied en van de vereering welke men haer verschuldigd is, maer zy dulden niet dat men zich van haren dekmantel bediene om tot de wereldlyke heerschappy te geraken en vervolgens de burgerlyke magt te miskennen en te onderdrukken"*⁵. Ja, dat is overduidelijk doch in deze gematigde zienswijze zal later bij een deel van liberalen wel enige verandering komen; in verband hiermede dient echter te worden gezegd dat sommige gezaghebbende leden van de clerus, door onhandigheid of door machtswellust, zelf veel schuld hebben gehad in deze gedragswijziging, want zowel bij de liberalen als bij de vrijmetselaars was er in den beginne hoegenaamd geen animositeit tegen de geestelijkheid, voor zover deze zich niet bemoeide met zaken die het burgerlijk bestuur aangingen; zo las ik in de Volksverdediger een faits divers overgenomen uit het weekblad *"De Rupe!"* waarin werd gemeld dat een vrijmetselaarsloge uit Antwerpen honderd frank had geschonken aan de pastoor van Meulebeke in West-Vlaanderen ten voordele van de weeskinderen aldaar, de betrokken vrijmetselaarsloge had zodoende een oproep om steun vanwege de pastoor metterdaad beantwoord⁶.

Was René Spitaels de oprichter en de hoofdredacteur van De Volksverdediger?

Wie het tijdschrift heeft gesticht of wie er achter staat wordt niet vermeld in het eerste nummer noch later, maar wel de uitgever namelijk de *"Drukkery van R. Ceuterick, Brugstraef"*. Nu wordt René Spitaels in alle mij bekende publicaties voorgesteld als zijnde zowel de oprichter of de financier als de hoofdredacteur. Maar in geen enkele van deze publicaties wordt verwezen naar een document of naar een andere onweerlegbare bron waaruit dit zou moeten blijken. Bovendien wordt altijd beklemtoond dat René Spitaels uitsluitend in het Frans schreef

⁵ De Volksverdediger, 1847, nr.22, met verwijzing naar *Het Verbond van Aelst*.

⁶ De Volksverdediger, jg.1847, nr.33.

omdat hij Nederlandsonkundig was. Welnu, de eerste Franstalige bijdrage in *De Volksverdediger* verscheen zowat zeven maanden na het ontstaan van het weekblad en het gaat om een berichtje van enkele regels met de melding "medegedeeld"⁷, berichtje dat zowel aan Spitaels als aan een gelijkgezinde zou kunnen worden toegeschreven. Overigens wordt in de jaren 1846-1847 de naam van René Spitaels als auteur van een bijdrage slechts op één plaats uitdrukkelijk vernoemd, namelijk onderaan een lezersbrief die hij had gestuurd naar de *Gazette van Geerardsbergen* op 17 oktober 1847, brief die hij echter ook liet afdrukken in *De Volksverdediger*⁸; dit wil uiteraard hoegenaamd niet zeggen dat er van de andere 17 Franstalige bijdragen en inzendingen⁹ in die jaren geen zijn van de hand van René Spitaels. Door een verantwoordelijke van *De Volksverdediger* -was het de uitgever-hoofdredacteur(?)- wordt hij evenwel vernoemd als "*onze vlijtige medewerker*" en op een andere plaats als "*notre honorable collaborateur*"¹⁰. Het feit dat *De Volksverdediger* verdween zo goed als onmiddellijk na het overlijden van René Spitaels is op zich geen onbetwistbaar bewijs dat hij de hoofdredacteur was, maar kan in het beste geval alleen maar een vermoeden in die richting versterken. De vraag of René Spitaels dan werkelijk de oprichter/financier en/of de hoofdredacteur was, zoals steeds wordt beweerd, heb ik niet onderzocht, maar een bevestigend antwoord op deze vraag blijkt niet uit de lectuur van dit weekblad dat evenwel steeds aan hem wordt toegeschreven. Dat er nog andere deeltijdse of gelegenhedsmedewerkers waren is zo goed als zeker en één van hen is Benoit Jouret, medeoprichter van Aalsterse Liberale Associatie en zwager van Pieter-Jan de Clippele, al was het maar omdat hij er enkele gedichten in publiceerde, op één na allemaal Franstalige, gedichten die hij echter ook gesigneerd heeft wat inderdaad een onomstootbaar bewijs oplevert¹¹.

De Volksverdediger versus De Gazette van Geerardsbergen

De animositeit tussen D.V. en *De Gazette* kwam aan de oppervlakte zo goed als onmiddellijk na het verschijnen van het eerste nummer van D.V.

De Gazette nam het op voor de clerus en voor de regering die beweerde dat er in het land een "*aengroeienden voorspoed*" was terwijl creperen van honger en ontbering een dagelijks gebeuren was in het "*Arme Vlaenderen*" dat, terloops gezegd, op niemands hulp moest rekenen (noch van de Belgische Staat noch van het meer welvarende Wallonië) want het begrip "solidariteit" moest nog worden uitgevonden¹² en er waren trouwens geen structuren voorhanden om een denkbeeldige geldstroom van Wallonië (of van welke bron ook) naar Vlaanderen mogelijk te maken.

De Volksverdediger van zijn kant wou de clerus in de kerk houden en kloeg bovendien met de regelmaat van een klok die groeiende armoede aan van de kleine man¹³. Deze tegenstel-

⁷ *De Volksverdediger* nr.30 van 21 februari 1847.

⁸ *De Volksverdediger* nr.64 van 17 oktober 1847.

⁹ *De Volksverdediger* nrs. 34-37, 56-68, 70, 72.

¹⁰ *De Volksverdediger* nr.64 (17 oktober 1847); nr.70 (28 november 1847).

¹¹ *De Volksverdediger* nr. 14 (1 november 1846), 17 (22 november 1846), 18 (29 november 1846), ...

¹² Zie meer hierover in rubriek "Zowat 150 geleden las men... (19)" in dit nummer en in de te verschijnen nummers 171, o.c. (21) en 173, o.c. (23).

¹³ Zie bijvoorbeeld hoofdartikel "*Elende der Vlaenderen*" in *De Volksverdediger* nr.17 van 22 november 1846. Dit artikel wordt

EEN DE BRIL-MANS.]

Wat krygen de menschen thans aerdige grillen!
 Men ziet nu niet anders dan heerkens met brillen.
 Heeft weér een' Eclips of een' pestige wind
 Hier overal zoo veel menschen gebblind?
 Het draegt al een' bri', zelfs de jonge modisten!
 Wel goeden God! 't is of zy niet en wisten
 Dat dezen bril anders nooit kan bedien
 Dan dat ze of dwaes zyn of niet wel en zien!

Het is nog maer weinige jaren geleden
 Dat in ons land, zelfs in de groote steden,
 Men geenen mensch met een' bril en zag gaen
 Dan uit gebrek of met jaren belaan:
 Nu ziet men er blauwe en ziet men er groene,
 Ten allen tyde en ten allen saisoene,
 By jonge lieden zoo wel ziende als wy,
 Wat is dat toch gestig ... en droeve daer by!
 Ziet, jonge doctors en jonge advokaten,
 Als Fraaskillons gaen zy over de straten

Met eenen drolligen bril op den neus
 Hun tred is zoo sier! zy zyn zoo glorieus!
 Zy meenen daer door dat het volk straks zal denken
 Dat zy hun gezigt zoo hebben moeten krenken
 Met te studeeren by dag en by nacht!
 Wel! geeft eenen bril meer verstand of gedacht?

Ach! eenen bril geeft thans vele pretentie
 En het is eene zeer schoone inventie
 Voor elk verwaend en onwetend persoon;
 Want daer mede heeft men toch den goeden toon!
 De bril bedekt eene massa gebreken,
 Zonder bril mag men niet meer medespreken!
 Met eenen bril ondeckte Scharwtz het poer!
 En die geenen draegt en is maer eenen boer.

Bykans al deze die ambten bezitten
 En zonder werken van alles genieten
 Pryken met brillen van zilver of goud;
 Daerom zyn zy grootsch en verachtend en stout!
 Zy hebben den schyn van ons puer te beklagen,
 Wy die al vrochten de lasten al dragen!

Geen wonder dus dat ons land prosperceerd
 Daer het thans word met den bril geregeerd.

Zonder van iemand kwaed te sproken,
 Zyn er nog niet genoeg gebreken
 Waer elk een onderhavig is?
 En is het niet een grove mis
 Van zich gebreken gaen te geven
 Die men nooit en had van zyn leven?
 Draegt eenen bril, gy die slegt ziet
 Maar ziet gy wol, en draegt hem niet.

Wat krygen de menschen toch aerdige grillen!
 Men ziet nu niet anders dan heerkens met brillen.
 Heeft weer een' eclips of een' pestige wind
 Hier in ons land zoo veel menschen gebblind?
 Het draegt al een' bril, zelfs de seminaristen,
 Wel goeden God! 't is of zy niet en wisten
 Dat dezen bril anders nooit kan bedien
 Dan dat ze of dwaes zyn of niet wel en zien.

Benoit Jouret

Benoit Jourets Nederlandstalig gedicht waarvan sprake in de tekst en gepubliceerd op 22 november 1846. De Volksverdediger preciseerde een drietal weken voordien: "Een onzer medewerkers (=L.M.) zendt ons volgende verzen van eenen zyner vrienden met verzoek van dezelve in ons blad mede te deelen". (De Volksverdediger nr.14 van 1 november en nr.17 van 22 november 1846).

Met deze satirische verzen drijft Benoit Jouret de spot met het blijkbaar veel verspreid oneigenlijke gebruik van een bril, als een soort statussymbool. Dit verschijnsel deed zich zowat een eeuw later voor in het toenmalige Belgisch Kongo; daar heb ik veel zwarten zien rondlopen met op de neus een bril zonder glazen. Ook vandaag herhaalt de geschiedenis zich: hoeveel gsm's dienen eigenlijk tot niets meer dan tot een statussymbool?

lingen bleven niet bij het zakelijke maar de hele controversie nam een emotionele wending aan die snel ontaardde in scheldproza, vooral vanwege De Gazette. Is scheldproza niet het uithangbord van de onverdraagzaamheid? Welnu, het is vooral deze kleinmenselijke gedraging die ik hier zal in de kijker zetten.

Op 2 augustus 1846 verscheen dus het eerste nummer van De Volksverdediger. Wie de verantwoording en de intentieverklaring leest n.a.v. de oprichting van het blad kan moeilijk anders dan een goede indruk over te houden alhoewel de uitgever misschien wat onhandig zijn artikel aanvangt door te zeggen dat de voornaamste reden voor de oprichting van D.V het bestaan zelf is van de *Gazette van Geerardsbergen*... Hij nuanceert dit echter onmiddellijk door te preciseren dat niemand onfeilbaar is en niemand de volmaakte onpartijdigheid in pacht heeft zodat een andere klok inderdaad wenselijk is. Hij wijst op het gevaar voor monopolies waarvan dikwijls en gretig misbruik wordt gemaakt. Ook hier haast hij zich om de confrater niet onnodig voor het hoofd te stoten want hij voegt er dadelijk aan toe dat de Gazette nog niet heeft gezondigd op dit vlak. Hij zegt te willen leven in goede "*gebuerzaemheid*". Maar dan komt het. Het gezegde "*In cauda venenum*" indachtig vervolgt hij en ik citeer: "*voor zoo veel zy niet meer even ligtveerdig dan onlangs, aen andere certifikaten geve van onnoozelheid en domheid, aen zichzelve attesten van slimheid en doortraptheid.*" Verder wil De Volksverdediger zich opstellen als een verdediger van de grondwet, ijveren voor de toepassing van de wetten en een bijdrage leveren tot recht en onpartijdigheid. Vandaar het motto in de kop van het blad: "*De Constitutie, de Wetten, de Gerechtigheid*". En last but not least wordt verklaard dat er geen bijdragen zullen worden gepubliceerd die in strijd zouden zijn o.m. met de godsdienst wat uiteraard niet wegneemt dat D.V. overdrijvingen van gelovige zielen aan de kaak stelt. Zo bijvoorbeeld bekritiseert hij een gift van 25000 frank gedaan door een gelovige en bestemd voor de versiering van de kerk van Peruwelz terwijl, aldus D.V., onze armen creperen van honger!!! (drie afsluitende uitroepetekens zoals die in het weekblad staan). Een paar maanden nadien pakt hij De Gazette hard aan omdat zij een geval van zwaar misbruik gepleegd door een priester gewoon doodzweeg en hij verheelde zijn minachting niet voor de journalist die zich voor zijn berichtgeving laat leiden niet door (zakelijk) feitenmateriaal maar door de (emotionele en dus vooringenomen) vraag wie in de zaak betrokken is.

Maar wie dacht dat er n.a.v. de verschijning van De Volksverdediger geen vuiltje aan de lucht was bij de confrater, heeft zonder de spreekwoordelijke waard gerekend. Geen 14 dagen zijn voorbij gegaan of het zit er bovenarms op. De Gazette reageert meewarig op de publicatie van eerste nummer en schrijft:

*De berg in barensnood hield overgroot gedruisch!
Eenieder wachtte een reus, wat kwam er uit?
EEN MUIS!!!*

waarop De Volksverdediger:

*Die muis, hoe klein ze zy, hoe zwak ook haer bewind,
Blijft muis, houdt kleur, draeit niet het vaentje naer de wind.¹⁴*

Indien de spot van de eerste noch min noch meer een teken van zwakheid kan worden genoemd dan was de repliek van De Volksverdediger een ware uppercut...

bij gelegenheid in extenso gepubliceerd.

¹⁴ De Volksverdediger nr.3 van 16 augustus 1846.

GEERARDSBERGEN, 2 AUGUSTY 1846.

ZONDAGBLAD, N. 1.

DE VOLKSVERDEDIGER.

De Constitutie, de Wetten, de Gerechtigheid!

Dit Nieuws- en Annoncen-Blad, verschijnt alle Zaterdagen in den namiddag, onder de dagteekening van den Zondag. De prijs der inschrijving voor Geerardsbergen is bepaald per half jaar op dry franken, en voor degenen die met den post moeten bedienen dry franken en half. — Artikelen, beken- en aanklagingen moeten vrucht-ry toegezonden worden. De prijs der beken- en aanklagingen, die ten hoogsten vyfde in den namiddag moeten toegezonden zyn, is 15 centimen per drukregel.

GEERARDSBERGEN 1 AUGUSTY

Geen Nieuwsblad wordt ooit gesticht zonder oorzaak, zonder redenen, noch ook zonder dat deszelfs uitgever een oogwit heeft 't geen hy voornemens is aenhoude-lyk te betrachten. Die oorzaak, die redenen, dit oogwit kennen, is voor het publiek een regt; zulks bekend maken, is voor den schryver een plicht; en deze plicht wil de uitgever van den Volksverdediger niet ontvlugten mis hy aen zyne medeburgers niets te verbergen heeft, maer in tegendeel wat hy begeert openlyk uit durst en mag verklaren.

Hier in korte woorden wat hy dies aengaende te zeggen heeft.

Eene der redenen waerom de Volksverdediger verschijnt, is het bestaan der Gazette van Geerardsbergen. Daer waer een nieuwsblad wordt uitgegeven, is geen voorzeker niet onsaelbaer kan zyn, en loen daerenboven hetzelfde niet kansch onpartydig is, moet noodzakelyk een tweede in het licht komen, want hy die in de mogelykheid is alles en een ieder onbeantwoort te behouden, dat zelve en de zynen te verachten, de waerheit te verbeden, en de zwaarste lasten te miskenen, die op hem berust, moet niet ver-
doorgaens ontaerd in eene ware en vreeselyke alleenheersching. In elke stad of plaats roept dus een blad een ander: is het eerste oaredelyk, partydig, nevens de waerheit, onregt, het is zeer noodig dat men het kunne beantwoorden; en daer aen zullen regt en reden, ja zelfs matigheid veel winnen, want die zich aen tegenspraak verwacht, overdenkt wel dry maal wat hy schryven gaat, daer hy, welke zeker is alleen te spreken, allengs in zyne gezeggen verstant, in alle geval ongestraft blyft, eindelijk zich niet schamen zou de grootste misslagen voor waerheit te doen doorgaen! Evenwel zyn de voorgaende aenmerkingen tot dit punt aen de Gazette van Geerardsbergen nog niet toepasselyk: neen, alhoewel zy hare alleenheersching reeds heeft doen gevoelen, is doch haer ryk tot heden nog niet te onzangelyk geweest... Daerom is ook de Volksverdediger gezind van met haer in goede gebuerzaamheid te leven voor zo veel zy niet meer even ligtveerdig dan onlangs, aen andere certifikaten geve van onnoozelheid en domheid, aen zich zelve aflesten van slimheid en doortraptheid!

Verder dan welk is het doel van den Volksverdediger. Hetzelve is van onop-
hoedend onze deelyke en kantonnale be-

langen te gelyk met degene onzer naburige kantons, te verdedigen, en voor 's lands-welzyn- en vryheid onbevreesd te pleiten. En daer dit welzyn, die vryheid voornamelyk van het nauwkeurig uitvoeren der wetten afhangen, zal de Volksverdediger zyn stem, hoe zwak ook, altyd vervoegen by de krachtigere stemmen van andere blaeden die gedurig voor regt en wet stryden, die dag en nacht waken op dat men geene keijlischendende hand durve slaen aen de oas door de groadwel gewaerborgde voorregten... Om die redenen neemt de Volksverdediger voor kenspreuk en schryft hy ten hooftde zyns blaeds: *de constitutie, de wetten, de gerechtigheid!* Daer aen zal hy altyd getrouw zyn: de wet en niets dan de wet, dit is wat hy wil; regt en onpartydigheid in alles en voor allen, dit is wat hy betracht.

Voor wat 's lands-welzyn betreft, zal de Volksverdediger alle mogelyke pogingen doen op dat men paleis stelle aen het aengroeyen der volkslasten, en de kwynende nyverheid krachtadiglyk ter hulpe snelle.

Daer nevens zal de Volksverdediger frachten de burgerlyke regten en pligten nulleleggen, ten einde ieder goede burger welen moge wat weg hy, voor het algemeen belang, noodzakelyk volgen moet. De Volks-

Fragment met het hoofdartikel op de voorpagina van het eerste nummer van De Volksverdediger. Het vervolg van het artikel staat op de tweede bladzijde van het blad.

Na een tweetal maanden had D.V. reeds 150 abonnees wat niet slecht is wanneer men rekening houdt met het feit dat het grootste gedeelte van de bevolking niet kon lezen en/of zich niet de luxe kon veroorloven geld uit te geven voor een weekblad. Deze "mijlpaal 150" werd door D.V. dankbaar aangegrepen om een stand van zaken te maken, eigenlijk was het om te reageren op de Gazette van 22 september die hem een dwarsdrijver had genoemd: het publiek diende namelijk te weten, aldus D.V., wie van beiden eigenlijk dwars lag. Ons eerste nummer, zegt D.V. smalend, was misschien wat te eenvoudig voor een groot vernuft maar het was niet kwetsend voor geen van ons en dus ook niet voor de confrater met wie hij vrede wil door de wereld gaan, en kijk, en nu citeer ik: *"en nauwelyks ziet dit eerste nummer het licht, of hy (=de Gazette) springt te paerd aengedreven door de verachtelykste nydigheid die hy nogtans, als goede christen, moet weten eene der zeven hoofdzonden te zyn, en (...) hy doopt ons met de naem van muisje, der muizen vaendrik, der muizen generael, en meer dergelyke niets beduidende prullen; immers, de groote held trekt den degen en tast zonder reden het pas geboren kind aen!... O de Dwarsdryver!"*, en zo gaat het door, meer dan twee kolommen lang¹⁵. Voortaan zal D.V. zijn confrater ook bijnamen geven: zo bijvoorbeeld sprak hij van *"Anne Pot"* en van *"onzen gebrukten en gebrukten confrater"* wat grote ergernis heeft uitgelokt bij De Gazette die D.V. verweet de *"voorsprekers van het Graeuw"* (d.i. van het gespuis) te zijn. Niet verstandig vanwege De Gazette want D.V. had geen moeite om dit verwijt om te buigen tot een compliment in de zin dat zij, de liberalen, inderdaad alle mogelijke middelen uitzochten en voorstellen deden om aan de arbeidende klasse werk en brood te verschaffen... En even nadien klaagt D.V. in een striemend artikel *"Is honger hebben thans eene misdaad?"* het probleem aan; dit artikel eindigt met de vermanende en bijna profetische woorden: *"Neen, vergeet niet het zoo veel beduidend spreekwoord: Hongerige buik heeft geene ooren"*¹⁶... Terloops gezegd, D.V. zou het vandaag niet alleen met De Gazette maar misschien(?) ook met de regering aan de stok hebben gehad maar dan om een totaal andere reden; D.V. klaagt namelijk de gemakkelijke naturalisatie aan van vreemdelingen, en ik citeer: *"Hoe onbedacht en beklagelyk is niet de gewoonte door ons gouvernement aengenomen van, byna zonder eenig onderzoek, aen den eerstkomenden vreemdeling of fortuin-zoeker, het voordeel, 't geen de hoedanigheid van Belg oplevert, te verschaffen of, in andere woorden, hem te naturaliseren, en aen het budget te laten deelen?"*¹⁷.

Begin 1847 zit er weer een haar in de boter tussen beide antagonisten. De aanleiding is het beleid i.v.m. de weeskinderen en De Gazette had laten verstaan dat D.V. het weeshuis wou afschaffen en ze identificeert D.V. met een zekere *Basile*. D.V. heeft het over *"ydél gepraet van 't Geraardsbersch vaentje"* en zegt navraag te hebben gedaan wie die Basile eigenlijk wel zijn mocht. Al de ondervraagden bleven het antwoord schuldig, zodat D.V. besluit dat Basile een schurk moet zijn die aan de enen de cathechismus en aan de anderen het boek Justine van markies de Sade aanbiedt, een schurk die uiteraard bij de katholieke tegenstrever moet worden gezocht... D.V. had ook kritiek geuit op de katholieke volksvertegenwoordiger Eugène De Smet die gezegd had en ik citeer: *"Vasten is zalig! De warmte in den winter is nadeelig!"*, evenals op de eerste minister, graaf De Theux, die verklaard had, en ik citeer opnieuw: *"Het*

¹⁵ De Volksverdediger nr.9 van 27 september 1846.

¹⁶ De Volksverdediger nr.13 van 25 oktober 1846 en nr.21 van 20 december 1846.

¹⁷ De Volksverdediger nr.26 van 24 januari 1847.

volk mag niet denken aan vleesch te eten!". D.V. beschuldigt De Gazette min noch meer van "*buitensporige arglistigheid en afschuwelyke kwade trouw*". De Gazette van haar kant vergelijkt D.V. met Don Quichote¹⁸.

En zo gaat het maar door, maanden lang. Maar de animositeit tussen D.V. en de Gazette reikt verder dan het wereldje van de betrokken opstellers. Klaarblijkelijk leeft ze ook bij een deel van het lezerspubliek, en bij wijze van slot wil ik dit illustreren aan de hand van een verslagje in D.V.¹⁹ over een faits divers dat zich afgespeeld heeft op zaterdag 17 juli 1847 in een niet nader genoemd café. Een dozijn "*vieze snaken*", schrijft D.V. kwam op het idee onmiddellijk en ter plekke een improvisatie-wedstrijd te organiseren waarbij De Gazette alias het *Prulvaentje* uiteraard de hoofdrol toebedeeld kreeg. De winnaar zou worden beloond met 72 mattentaarten en een halve tonne "jong-oud". En D.V. gaat verder en ik citeer: "*Weldra werden verscheidene aenspraekjes uitgegalmd (=voorgedragen) en op zyne beurt zag men eenen der kampers opstaen die (...) met eene buitengewone verontwaardiging aldus uitborst:*

*Zeg eens, vaentje, smeerig blad,
waarom zyt ge in onze stad
toch tot stand gekomen?
Van waer kwam u 't order dan
om zoo menig deftig man
te lasteren en te honen?
Sints lang kent men uwe wending,
iedereen begrypt uw zending,
uwen lagen valschen list,
uwen drift tot burgertwist !
Denk niet dat een waerheidsvriend
smaek in uwen laster vindt.
Liegen kan niet baten
want, die waer gy aen behoort,
dat is ware klikkensoort
die de menschen haten !
En elkeen zal 't vry gelooven:
d'olie dryft toch altyd boven.
Wat ge ook doet, 't is moeit verkwist,
valschaerd, staek uw' helschen list !...*

Deze man met dichterlijke allures, wiens naam jammer genoeg onbekend is gebleven, werd unaniem uitgeroepen tot winnaar. Hij liet de mattentaarten aanrukken en het bier vloeide "à volonté" door het keelgat van al de stamgasten...

M. VAN TRIMPONT

¹⁸ De Volksverdediger nr.29 van 14 februari 1847, nr.30 van 21 februari 1847, nr.33 van 14 maart 1847 en nr.35 van 28 maart 1847.

¹⁹ De Volksverdediger nr.51 van 18 juli 1847.